

yine bir bahar sabanı ve ben aşık
düyorum. Her bahar olduğu gibi...

KÂ'B B. ZUHEYR VE KAŞİDE-İ BÜRDE'Sİ ÜZERİNE NOTLAR I

Ass. Süleyman TULUCU

D) HAYATI:

Adı, Ka'b b. Zuheyr b. Ebî Sulmâ el-Muzenî (1) şeklinde olup, meşhur *Mu'allakât* (2) şâiri Zuheyr b. Ebî Sulmâ'nın oğludur. Künyesi Ebu'l-Muđarrab (3) veya Ebü 'Ukbe (4) idi. Annesi Kebşe bint 'Ammâr (5)'dir. *Muḥađram* (6) şâirlerden olan (7) Ka'b, kardeşi Buceyrden ve her ikisinin babası olan Zuheyr de onlardan daha iyi şiir söylerdi. Hz. Ömer'e göre, Zuheyr, insanların en güzel şiir söyle-

- 1- Ka'b'ın tam nesebi için bk. el-Ya'kûbî, *Târîḥ*, Beyrut 1379/1970, I, 268.
- 2- Mu'allakât, Cähiliyye devrinde Kâ'be'nin duvarına asıldığı rivayet edilen en değerli kasidelere verilen isimdir ki yedi şâirin Mu'allaka'sı meşhurdur. İbn 'Abdî Rabbihî (el- 'İkdu'l-Ferîd, Kahire, 1317, III, 83)'ye göre bu şâirler şunlardır: İmru'u'l-Kays, Zuheyr, Tarefe, 'Antere, 'Amr b. Kulşüm, Lebid ve el-Hâriş b. Hüllize.
- 3- Muhammed b. Ḥabîb, *Kitâbu Kuna's-Şu'arâ* ve Men. Galebet Kunyetuhü 'alâ İsmihî, Nevâdiru'l-Maḥfûfât, nşr. 'Abdu's-Selâm Hârûn, Kahire 1374/1954, s. 289; es-Suyûtî, el-Muzhir fi 'Ulümü'l-Luga ve Envâ'ihâ, nşr. Muhammed Aḥmed Câde'l-Mevlâ, v.b., Mısır (ts.), II, 425; 'Abdu'l-Kâdir b. 'Omer el-Bagdâdî, *Ḥizânetu'l-Edeb ve Lubbu Lubâbi Lisâni'l-'Arab*, Bulak 1299, IV, 11; Ḥayru'd-Dîn ez-Ziriklî, el-A'lâm, 3. baskı, Beyrut 1389/1969, VI, 81.
- 4- Aḥmed Ḥasen ez-Zeyyât, *Târîḥu'l-Edebi'l-'Arabî*, Kahire (ts.), s. 146; Fuat Sezgin, *Geschichte des Arabischen Schrifttums*, Leiden 1975, II, 229.
- 5- Ebu'l-Ferec el-İşfahânî, *Kitâbu'l-Ağânî*, nşr. 'Abdu's-Settâr Aḥmed Ferrâc, Beyrut 1959, XVII, 38; 'Omer Ferrûḥ, *Târîḥu'l-Edebi'l-'Arabî*, Beyrut 1388/1969, I, 282.
- 6- Lûgatçıların istilâhınca - Sahâbi olsun olmasın - yarı ömrünü Cähiliyye, diğer yarısını da müslüman olarak geçirmiş kimseye Muḥađram denir. Mu'allakât şâiri Lebid, Ka'b b. Zuheyr, Ḥassân b. Şâbit, en-Nâbiga el-Ca'dî ile Ebü Zu'eyb el-Huzelî, Mutemmim b. Nuveyre hep şu'ara-yı Muḥađramîn'dendir. Bk. Aḥmed Naîm, *Sahih-i Buhârî Muhtasarı Tercid-i Sarih Tercemesi mukaddimesi*, Ankara 1957, s. 33; krş. İbn Kuteybe, el-Ma'ârif, Beyrut 1390/1970, s. 249; İbn Reşîk, el- 'Umde fi Mehâsinî's-Şi'r ve Âdâbihî ve Nakdihi, nşr. Muhammed Muḥyi'd-Dîn 'Abdu'l-Ḥamid, Mısır 1383/1963, I, 113.
- 7- Ebu'l-Ferec el-İşfahânî, aynı eser, XVII, 38; Corcî Zeydân, *Târîḥu Âdâbi'l-Lugati'l-'Arabiyye*, Beyrut (ts.), I, 158.

yeni idi (8). Ka'b'ın 'Ukbe (el-Muḍarrab lakaplı (9)) ve el-'Avvām adlı şâir iki oğlu vardı (10). Şiir istidadı, âdeti, bu ailenin imtiyazlarından biri olmuştur (11); çünkü Ka'b ile babasından başka, bu aile efradından on birinin daha şiirleri mevcuttur ki, bunlar arasında meşhur kadın şâir Tumâdır (el-Hansâ) da vardır. Ka'b'ın Buceyr'den başka Sâlim adında kendinden küçük bir kardeşi daha vardı. O kadar itimada şayan olmayan rivayetlere göre Ka'b, şâirlik istidadının delillerini çok genç yaşta vermiştir. Babası onun şâirliğine ilk önce inanmamış ise de kat'i bir imtihandan sonra, nihayet o da buna kanaat getirmiştir (12).

Ebû 'Alî el-Ḳâlî (öl. 356/967)'nin, meşhur dilci ve kıraat âlimi Ebû 'Amr b. el-'Alâ' (öl. 154/770)'nın rivayetine istinaden kaydettiğine göre Ka'b, iri bir vücuda sahipti (13).

Divan'ındaki birçok şiirlerden anlaşıldığı gibi, Tayyi', Ḳureys ve Ḥazrec kabilelerine karşı yapılan harplere karıştı (14).

Ka'b'ın bazı hükümdarlarla münasebetleri olmuştur. Bir defasında Ḥîre hükümdarı en-Nu'mân b. el-Munzir'in, şâir en-Nâbiga ez-Zubyânî'nin bir şiirine kızması üzerine, Ka'b, onu güç durumdan kurtarmış ve en-Nu'mân her ikisine de câize vermiştir (15).

Kaynakların verdiği bilgiye göre, babası Zuheyr'in şiirlerini rivayet edenlerden biri de odur (16).

Ka'b b. Zuheyr, büyük bir şâir addedilmektedir. Nitekim büyük şiir âlimlerinden Ḥalef el-Aḥmer (öl. 175/791), onun hakkında şöyle demektedir: "*Zuheyr'in kasideleri olmasaydı, onu oğlu Ka'b'a üstün saymazdım.*" (17)

8- Eyyüb Şabîrî, 'Azîzu'l-Âşâr Şerḥ-i Ḳaside-i Bânet Su'âd, İstanbul 1291, s. 6.

9- İbn 'Abdî'l-Berr, el-İstifâb fi Ma'rifeti'l-Aşhâb, nşr. 'Alî Muḥammed el-Becâvî, Kahire (ts.) III, 1315; İbn Mâkûlâ, el-İkmâl, Haydarâbâd 1962 v.d., VII, 258; Fuat Sezgin, aynı eser, II, 235.

10- İbrâhîm b. Muḥammed el-Bâcûrî, Ḥâşiye 'alâ Metni Bânet Su'âd, Mısır 1286, s. 3.

11- Krş. Muşafâ Şâdîk er-Râfî'î, Târîḫü Âdâbi'l-'Arab, Beyrut 1394/1974, III, 236.

12- Krş. eş-Şerîf el-Murteḏâ, el-Emâlî, nşr. Muḥammed Ebu'l-Faḍl İbrâhîm, Kahire 1373/1954, I, 97-98; Ahmed Ateş, an-Nâbiga ad-Ḍubyânî, Hayatı ve Eseri Hakkında Araştırmalar, Şarkiyat Mecmuası (1957), II, 27-28.

13- Ebû 'Alî el-Ḳâlî, Kitâbu Zeyli'l-Emâlî ve'n-Nevâdir, Kahire 1344/1926, s. 23.

14- René Basset, Kâ'b, İA, VI, 5.

15- es-Suyûfî, aynı eser, II, 494; René Basset, La Bânat So'âd. Poème de Ka'b ben Zohair, Alger 1910, p. 23; Ahmed Ateş, aynı mak., s. 27.

16- Nihad M. Çetin, Eski Arap Şiiri, İstanbul, 1973, s. 23.

17- İbn 'Abdî'l-Berr, aynı eser, III, 1315; İbn Ḥacer el-'Asḳalânî, el-İşâbe fi Temyîzi's-Şahâbe Mısır 1328, III, 296; Ali Özek, Arapça Edebî Metinler, İstanbul 1972, s. 287.

Doğduğu tarih bilinmemekle beraber, ölüm tarihi de kesinlikle belli değildir. Fakat oldukça yaşlı olarak vefat ettiği zannedilmektedir. H. 24 /M. 644 (18), 26 /M. 646 (19) veya 42 /M. 662 (20) yılında vefat etmiştir.

Ka'b, hicretin 9. senesinde müslüman olmuştur (21). Ağabeyisi Buceyr, İslâmiyeti kabul edince yakınları buna çok üzüldüler; ve Ka'b, kardeşine o kadar kızdı (22) ki Hz. Peygamber (s.a.v.) aleyhine hicviyeler tertip etti (23). Hicretin 9. yılında Arabistan'ın büyük kısmı, Muzeyneliler de dabil olmak üzere Hz. Peygamber'i, tasdik ettiler. Ka'b'ın hicvinden dolayı Hz. Peygamber, onun kanının müslümanlar için helâl olduğunu (24) ilân etti (25). O andan itibaren, "arz Ka'b'a çok dar gelmeye başladı." Muzeynelilerin aralarından attığı şair, İslâma girmeğe karar verdi. Hicretin 9. senesinde, âni olarak, ağlaya ağlaya, gece, Medine'ye geldi. Cuheyne kabilesinden tanıdığı bir zatın evine indi. Bazıları bu zatın 'Alî b. Ebî Tâlib olduğunu söylemişlerdir. (26) Sabah olunca, Hz. Peygamber'in bulunduğu mescide gitti. Onun huzuruna gelip, kendisini tanıtınca, Ensâr'dan biri üzerine atıldı ve: "Yâ Resûlellah, bana izin ver de onun boynunu vurayım" dedi. Bunun üzerine Hz. Peygamber: "İlişme ona! Zira o, tevbe etmiş ve müslüman olarak gelmiştir" buyurarak, onu menetti (27). Müteakiben Ka'b, onu medhetmek için tertip ettiği "Bânet Su'âd" (Su'âd uzaklaştı) diye başlayan meşhur kasidesini kendisine okudu

-
- 18- Corci Zeydân, aynı eser, I, 158; Ahmed Hasan ez-Zeyyât, aynı eser, s. 146.
19- 'Omer Rıdâ Kahhâle, Mu'cemu'l-Mu'ellifin, Dimeşk 1378/1959, VIII, 144.
20- L. Şeyho, Mecâni'l-Edeb fi Hadâ'iki'l-'Arab, Beyrut 1913, VI, 290.
21- el-Mağrîzî, İmtâ'u'l-Esmâ', Kahire 1941, I, 494'e istinaden: Muhammed Hamidullah, İslâm Peygamberi, çev. M. Said Mutlu, İstanbul 1385/1966, I, 293.
22- İbnu'l-Eşîr, el-Kâmil fi't-Târîh, Beyrut 1385/1965, II, 274; Ahmed el-İskenderi ve Muştafâ İnânî, el-Vasîf fi'l-Edebi'l-'Arabi ve Târîhihi, Mısır (ts.), s. 152; I. Goldziher, A Short History of Classical Arabic Literature, translated by Joseph Desomogyi, Berlin 1966, p. 23.
23- Abdurrahman Fehmî, Medresetü'l-'Arab, I. cilt, Kostantîniyye, 1304, s. 97.
24- Ebu'l-Ferec el-İşfahânî, aynı eser, XVII, 42; el-Merzubânî, Mu'cemu's-Şu'arâ, nşr. 'Abdu's-Settâr Ahmed Ferrâc, Kahire 1379/1960, s. 230; İbnu'l-Eşîr, aynı eser, II, 274; İbn Hacer el-'Askalânî, aynı eser, III, 295; Abdurrahman Fehmî, aynı eser, s. 97; Yûsuf b. İsmâ'il en-Nebhânî, el-Mecmû'atu'n-Nebbâniyye fi'l-Medâ'ihî'n-Nebeviyye, Beyrut 1320, I, 42.
25- el-Mağrîzî (öl. 845/1442)'nin diğer bir rivayetine göre (bk. İmtâ'u'l-Esmâ', I, 494) Ka'b, Hz. Peygamber'le kardeş çocuğu olan Ummu Hânî bint Ebî Tâlib aleyhinde bir şiir tertip etmiş, Hz. Peygamber de şâiri kanun dışı ilân etmişti. Bk. Muhammed Hamidullah, aynı eser, I, 293.
26- Zeynu'l-'Abidîn, Kaşîde-i Bânet Su'âd, İstanbul 1928, s. 14.
27- Ebu'l-Fidâ' İbn Keşîr, el-Bidâye ve'n-Nihâye, nşr. Mektebetu'l-Ma'ârif (Beyrut) - Mektebetu'n-Naşr (er-Riyâd), 1966, IV, 369; Zeynu'l-'Abidîn, aynı eser, s. 15.

(28). Bu kaside, Cähiliyye devri kasideleri gibi "nesib" (29) beytiyle başlamaktadır. Ka'b'ın bu şiiri âdet üzere sevgilisi Su'ad'ın ayrılığından duyduğu teessürünü, kalbinin elemelerini ifade ile başlar (30). Onun güzelliğini, onun peşinden nasıl koştuğunu anlatır (31) Bu girişten sonra asıl maksada gelir. Sözü Hz. Peygamber'e getirir, onu medhederken belâğatin şâhikasına çıkar.

أُنهت أن رسول الله أوعدني والعفو عند رسول الله مأمول

"Resûlullah'ın bana vaidde bulunduğunu duydum. Ondan zaten af umulur." (32) diyerek, af diler. Sonra:

إن الرسول لسيف يستخاه به مهتد من سيوف الله مسلول

"Şüphe yok ki Peygamber, dünyayı aydınlatan, (şerri kesip atmak için) çekilmiş, Allah'ın keskin kılıçlarından bir kılıcıdır" (33) beytini söyleyince, bu, Hz. Peygamber in çok hoşuna gitmiş ve yanında şâire verecek başka bir atıyye bulunmadığından, hemen sırtından hırka (bürde) sını çıkararak onu hediye etmiştir (34).

28- İbn Hişâm, Sıretu Resûlillâh, Mısır 1295, III, 33 v.d.; Ebu'l-Ferec el-İşfahânî, aynı eser, XVII, 42; İbn Reşik, aynı eser, I, 23-24; İbnü'l-Eşîr, Usdu'l-Gâbe fi Ma'rifeti's-Şahâbe, Mısır 1286, IV, 240-241; Şevkî Dayf, Târîhu'l-Edebi'l-'Arabî, el-'Aşru'l-İslâmî, Kahire (ts.), s. 85; Muallim Nâci, Esâmî, İstanbul 1308, s. 263 v.d.; Ahmed Cevdet Paşa, Kısas-ı Enbiyâ ve Tevârîh-i Hulefâ, İstanbul 1386/1966, 1, 220; Clément Huart, Arab ve İslâm Edebiyatı, çev. Cemal Sezgin, Ankara 1971, s. 55; J.- M. Abd-el-Jalil, Histoire de la Litterature Arabe, Paris 1943, p. 54; Muhammed Hamidullah, aynı eser., I, 293; Osman Keskioglu, Kâ'b b. Züheyr ve Kaside-i Bürde, Diyanet Dergisi, c. XIV, sayı 2 (Mart-Nisan 1975), s. 98.

29- "Nesib": Kasidede, şâirin, eski sevgilisinin hatirasını anmağa çağırıldığı romantik bir başlangıçtır. Bu konuda geniş bilgi için bk. İbn Reşik, aynı eser, II, 116-128; Usâme b. Munkız, Kitâbu'l-Menâzil ve'd-Diyâr, nşr. A.B. Hâlidov, Moskova 1961; İbn Haldûn, Mukaddime, çev. Zâkir Kadiri Ugan, İstanbul 1970, III, 230 v.dd.; 'Izzet Hâsen, Şi'ru'l-Vuquf 'ale'l-Atlâl, Mecelletu Mecma'i'l-Lugati'l-'Arabiyye, bi-Dimeşk 1968, XLIII, 351-368, 635-642; 1969, XLIV, 505-514, 813-823; Köprülüzâde M. Fuad, İslâm Edebiyatında Mersiye, Yeni Mecmua (İstanbul 1917), c. I, sayı 17, s. 326 v. dd.; Ilse Lichtenstädter, Nesib, İA, IX, 202 v.d.; Nihad M. Çetin, aynı eser, s. 71,72,80,81,83,84,86.

30- Kaşide-i Bânet Su'ad, beyit: 1-2.

31- Kaşide-i Bânet Su'ad, beyit: 3 v. dd.

32- Kaşide-i Bânet Su'ad beyit: 39.

33- Kaşide-i Bânet Su'ad, beyit: 52; 'Alî el-'Ammârî, Nelhu'l-Burde, Mecelletu'l-Ezher, c. XXXII, sayı 6 (1380/1960), s. 590.

34- İbnü'l-Eşîr, el-Kâmil fi't-Târîh, II, 276; İbn Hacer el-'Askalâni, aynı eser, III, 296; el-Makkarî, Nefhu't-Ṭib, nşr. İhsân 'Abbâs, Beyrut 1388/1968, II, 688; Abdurrahman Fehmi, aynı eser, s. 98.

Bundan dolayı bu kasideye *Kaşide-i Bürde* (35) de denir (36).

Ortaçağ Fransasında olduğu gibi eski Arabistan'da da, şâir ve ozanlara câize yerine hil'at verilmesi hiç te nadir değildi. Bu hediye Ka'b'ın yanında o kadar kıymetli idi ki, bir müddet sonra Halife Mu'aviye kendisine bu hil'at için 10.000 dirhem (37) teklif ettiği halde vermedi. Ancak onun ölümünden sonra, Halife bu şerefli elbiseyi onun mirasçılarından satın alabildi (38). O zamandan beri mukaddes emanetlerin en mühimlerinden biri olarak, hükümdarların hazinelerinde, evvelâ Şam'da, sonra da M. 1258'de Moğollar tarafından zaptı sırasında yangında yanmıyaya kadar Bağdad'da muhafaza edildi (39) Fakat bilâhare asıl *bürdenin* kurtarılmış olduğu iddiası ortaya atıldı Bu *bürde* (*hurka-i şerif*) hâlâ İstanbul'da Topkapı Sarayı Müzesindedir (40).

II) ESERLERİ:

I- Divân'ı:

Ka'b b. Zuheyr'in râvisi, şâir el-Huṭay'e (öl. 45/665'e doğru) idi (41). Onun şiirlerinin toplandığı divân, son zamanlarda, Ebû Sa'îd es-Sukkerî (öl. 275/888) nin şerhi ile, T. Kowalski (*Le Dîwân de Ka'b Ibn Zuhair*, edition critique, Polska

35- Bürde: İslâmdan önceki devirlerden beri, geceleyin örtü ve gündüzün aba olarak kullanılan yünlü bir libastır. "Hırka" mânâsındadır. Meşhur olanı Hz. Peygamber'in bürdesidir. Bk. Bürde, İA, II, 837; krş. İbn Manzûr, Lisânu'l- Arab, nşr. Dâru Şâdir, Beyrut (ts.), III, 87; Mûtercim Âsım, Kâmus Tercemesi, İstanbul 1304, I, 1078; Hüseyin Atay v.b., Arapça-Türkçe Büyük Lûgat, Ankara, 1964, I, 109.

36- Clément Huart, aynı eser, s. 55; Ali Himmet Berki-Osman Keskioglu, Hâtemü'l-Enbiyâ Hazreti Muhammed ve Hayatı, üçüncü baskı, Ankara 1966, s. 348-349; Zekâi Konrpa, Peygamberimiz, İslâm Dini ve Aşere-i Mübeşşere, İstanbul 1968, s. 387; M. Nuri Gençosman, İslâmî Edebiyatta Kaside, Diyanet Dergisi, c. II, sayı 6-7 (Haziran-Temmuz 1963), s. 33; Nafiz Danışman, Kaside-i Bürde, aynı dergi, c. II, sayı 12 (Aralık 1963), s. 23; Osman Keskioglu, aynı mak., s. 98.

37- İbn Kuteybe (Kitâbu-'ş-Şi'r ve-'ş-Su'arâ' Mısır. 1322, s. 34). Mu'aviye'nin bu hil'atı 20.000 dirheme satın aldığını kaydediyor. Krş. İbnu'l-Eşîr, el-Kâmil fi't-Târîh, II, 276; el-Makrîzî, aynı eser, I, 494; Eyyûb Şabri, aynı eser, s. 12; Fuat Sezgin, aynı eser, II, 230. İbn Reşîk (aynı eser, I, 24) ise 30.000 dirheme satın aldığını söylüyor.

38- el-Cumâhî Ṭabakâtu's-Şu'arâ' nşr. Joseph Hell, Leiden, 1916, s. 21.

39- C. Brockelmann, İslâm Milletleri ve Devletleri Tarihi I, çev. Neş'et Çağatay, İkinci baskı, Ankara 1964, s. 30.

40- Bürde, İA, II, 837; Nafiz Danışman, aynı mak., s. 23.

41- Fuat Sezgin, aynı eser, II, 230.

Akademia umijetnosci, Krakow 1950, nr. 38; F. Krenkow'un mukaddimesi ile ve 'Abdu'l-'Aziz el-Meymenî tarafından (*Şerhu Dîvânî Ka'b b. Zuheyr*, Kahire 1359/1950; 1385/1965) neşredilmiş (42) ve ayrıca O. Rescher tarafından Almanca tercüme edilmiştir: *Beiträge zur arab. Poesie* VI, 3, İstanbul 1959-1960, s. 99-175 (43).

2- Kaşide-i Bürde (Kaşide-i Bânet Su'âd (44))'si:

Kaşide-i Bürde, te'lif tarihinden zamanımıza kadar. İslâm edebiyatında önemli bir yer işgal etmiştir. Merhum hocamız Tayyib Okıç'e göre, Ka'b'ın bu kasidesi ve diğer Sahabî şâirlerin Hz. Peygamber hakkında tertip ettikleri medhiyeler, müstakbel Mevlid eserlerine birer ilham kaynağı olarak telakki edilebilir (45).

el-Maqqarî (öl. 1041/1631) de: "*İskenderiyeli hocalarımızdan birinin bana haber verdiği göre, bazı âlimler, meclislerini Ka'b'ın kasidesi ile açıyorlardı*" (46) ifadesi ile bu kasidenin ehemmiyetine işaret emektedir.

Kaynaklara göre, *Kaşide-i Bürde*, 57 (47), 58 (48) veya 59 (49) beyittir. Bu kasidenin birçok şerhi yapılmış, bütün İslâm dillerine (50) ve ayrıca bazı garp dillerine tercüme edilmiştir.

42- René Basset, aynı mad., İA, VI, 5; Nihad M. Çetin, Sükerî, İA, XI, 93; 'Omer Ferrûh, aynı eser, I, 285.

43- Fuat Sezgin, aynı eser, II, 230.

44- Ka'b'ın "*Kaşide-i Bürde*" (İmam Büşîrî (öl. 696/1296-1297)'nin Hz. Peygamber hakkında yazdığı kasideye de "*Kaşide-i Bürde*" veya genellikle "*Kaşide-i Bür'e*" (şifa verici kaside) adı verilmektedir) veya "*Kaşide-i Bânet Su'âd*" diye anılan bu kasidesi, Batı'da ilk defa Lette tarafından neşredilmiş (Leiden 1748), müteakiben Batı'da (Freitag, Nöldeke v.b.) ve İslâm memleketlerinde şerhli, şerhsiz birçok baskıları yapılmıştır (Meselâ, Fu'âd Efrâm el-Bustânî'nin neşrettiği "*Ravâ'i*" serisinde basılmıştır (Beyrut 1937).

Kaşide-i Bürde'nin hareketli Arapça metni için bk. Ebû Zeyd el-Kureşî, Cemheretu Eş'âri'l-'Arab, Beyrut 1383/1963, s. 282-287; Ebû Sa'id es-Sukkerî, Şerhu Dîvânî Ka'b b. Zuheyr, Kahire 1385/1964, 6-25; Yûsuf b. İsmâil en-Nebhânî, aynı eser, III, 2-8; İbrâhîm b. Muştâfâ en-Nebhânî, Kitâbun Mecmû' min Muhimmâtî'l-Mutûni'l-Musta'mele, Mısır 1323, s. 48-52.

45- M. Tayyib Okıç, Çeşitli Dillerde Mevlidler ve Süleyman Çelebi Mevlidinin Tercemeleri, A.Ü. İslâmî İlimler Fakültesi Dergisi, sayı 1 (Aralık 1975), s. 21.

46- el-Maqqarî, aynı eser, II, 689.

47- Kâtîb Çelebî, Keşfu'z-Zunûn 'an Esâmî'l-Kutubi ve'l-Funûn, nşr. Şerefeddin Yalpkaya-Kilisli Rifat Bilge, ikinci basılış, İstanbul 1971, II, 1330; Yûsuf Elyân Serkis, Mu'cemu'l-Ma'jbu'âtî'l-'Arabiyye ve'l-Mu'arreb, Mısır 1346/1928, II, 1562.

48- Ebû Zeyd el-Kureşî, aynı eser, s. 282-287.

49- Yûsuf b. İsmâil en-Nebhânî, aynı eser, III, 2-8; İbrâhîm b. Muştâfâ en-Nebhânî, aynı eser, s. 48-52; Zeynu'l-'Abidin, aynı eser, s. 2-7.

50- Muhammed Hamidullah, aynı eser, I, 293.

A) Kaşide-i Bürde'yi Şerh Edenler (51):

- 1- Ebu'l- 'Abbās el-Ahval (öl. 270/883).
- 2- Ebû Sa'îd es-Sukkerî (öl. 275/888).
es-Sukkerînin şerhi, R. Basset tarafından neşr ve tercüme edilmiştir (*La Bânat So'âd. Poème de Ka'b ben Zohair*, Alger 1910). Bu şerh için ayrıca bk. Ebû Sa'îd es-Sukkerî, *Şerhu Dîvânü Ka'b b. Zuheyr*, s. 6-25.
- 3- Ebu'l-'Abbās Şa'leb (öl. 291/903): "*Şerhu Bânet Su'âd*".
- 4- İbn Dureyd (öl. 321/933): Berlin, nr. 7489.
- 5- Ebû 'Abdillâh Niftaveyh (öl. 323/935).
- 6- Ebû Bekr İbnu'l-Enbârî (ö. 327/939): "*Şerhu Bânet Su'âd*", Şam, Zâhiriyye, şî'r, nr. 103; Kayseri, Râşid Efendi, nr. 568/1.
- 7- İbn Hâleveyh (öl. 370/980).
- 8- Aḥmed b. Muḥammed el-Merzûkî (öl. 421/1030).
- 9- Yaḥyâ b. 'Alî el-Ḥaṭîb et-Tibrîzî (öl. 502/1109): "*Şerhu Kaşideti Bânet Su'âd*". F. Krenkow tarafından (ZDMG, LXV (1911), s. 241-279) neşredilmiştir.
- 10- 'İsâ b. 'Abdi'l-'Azîz el-Cuzûlî (öl. 607/1210): "*Şerhu Kaşideti Bânet Su'âd*", Alger, nr. 1830/2. René Basset tarafından neşr ve tercüme edilmiştir (*La Bânat So'âd. Poème de Ka'b ben Zohair*, Alger 1910).
- 11- 'Abdu'l-Laṭîf b. Yûsuf el-Baġdâdî (öl. 629/1231): "*Şerhu Bânet Su'âd*".

51- Kaşide-i Bürde'nin şerhleri tesbit edilirken başlıca şu eserlerden faydalandı: Kâtib Çelebi, aynı eser, II, 1330; 'Abdu'l-Ķâdir b. 'Omer el-Baġdâdî, aynı eser, I, 10; IV, 8; Baġdath İsmâil Paşa, Keşfu'z-Zunûn Zeyli, nşr. Kilisli Rifat Bilge, ikinci basılış, İstanbul 1972, II, 229; aynı mll., Hediyetu'l-'Ârifin, Esmâ 'u'l-Mu'ellifin ve Âşâru'l-Muşannifin, nşr. Kilisli Rifat Bilge, İbnülemin Mahmud Kemal İnal, Avni Aktuç, İstanbul 1951-1955, I, 17, 163, 357, 406, 426, 467, 540, 615, 729; II, 354, 453, 519; Fu'âd Seyyid, Fihrisu'l-Maḥtûṭâtî'l-Muşavvere, Kahire 1954, I, 491; 'Omer Riḏâ Kaḥḥâle, aynı eser, V, 281; VIII, 304; IX, 18 v.s.; Bursalı Mehmed Tâbir, Osmanlı Müellifleri, İstanbul 1972-1975, I, 156, 199, 380, 412, 459; II, 149; III, 54, 97; C. Brockelmann, Geschichte der Arabischen Litteratur, Leiden 1943, I, 39; Supplementband, Leiden 1937, I, 68-69; Leon Nemoy, Arabic Manuscripts in the Yale University Library, Copenhagen 1956, No. 302, 323; Fehmi Edhem Kara'ay, Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi Türkçe Yazmalar Katalogu, II, İstanbul, 1961, s. 56, 261, 352; Bürde, İA, II, 837; René Basset, Kâ'b, İA, VI, 5; Ağâh Sırrı Levend, Dini Edebiyatımızın Başlıca Ürünleri, Türk Dili Araştırmaları Yıllığı-Belleten, 1972, Ankara 1973, s. 65; Fuat Sezgin, aynı eser, II, 230-235.

- 12- Aḥmed b. Muḥammed b. el-Ḥaddād el-Becelî el-Bagdâdî İbn Kuteyle (Şerhi 724/1324'de te'lif edilmiştir.)
- 13- 'Abdullâh b. Yûsuf İbn Hişâm el-Enşârî (öl. (öl. 761/1360): "*Şerhu Kaşideti Bānet Su'ād*", Neşirleri: I. Guidi, Leipzig 1871-1874; Kahire ,1304 1307, v.b.
- 14- 'Abdullâh b. Muḥammed Nuḳrakâr (öl. 776/1374): "*Şerhu Kaşideti Bānet Su'ād*", Kahire Dâr, nr. 12353⁷.
- 15- İbrâhîm b. Muḥammed b. 'Abdi'r-Raḥîm el-Laḥmî el-Umyûfî (öl 790/ 1388): "*Şerhu Kaşideti Bānet. Su'ād*", Esad Efendi, nr. 2755.
- 16- Şemşu'd-Dîn Muḥammed b. Aḥmed es-Su'ûdî (öl. 803/1401): "*el-Edebu'l-Mustefâd min Şerhi Bānet Su'ād*", München, nr. 542.
- 17- 'Ali b. Muḥammed el-Curcânî (öl. 816/1413): "*Şerhu Kaşideti Bānet Su'ād*".
- 18- Muḥammed b. Ya'kûb el-Fîrûzâbâdî (öl. 817/1414): "*Şerhu Kaşideti Bānet Su'ād*".
- 19- Ebu'l-'Abbâs Aḥmed el-Ḳalkaşendî (öl. 821/1418): "*Kunhu'l-Murâd fi Şerhi Bānet Su'ād*" (52).
- 20- Mûsâ b. Ebî Zeyd el-Kâtib el-Maḳdisî (H. IX. asır): Âtîf Efendi, nr. 2815/11.
- 21- Şeyḫ Huseyn Hârezmî (öl. 836/1432): "*Keşfu'l-Hudâ*" (Çağatayca Kaşide-i Bürde şerhi (53)).
- 22- Ebû Bekr İbn Hicce (öl. 837/1434). Berlin nr. 7495.
- 23- Şihâbu'd-Dîn Aḥmed b. Şemşi'd-Dîn 'Omer ed-Devletâbâdî el-Hindî ez-Zâvulî el-Gaznevî (öl. 849/1445): "*Muşaddiḳu'l-Faḳl, Şerhu Kaşideti Bānet Su'ād*", Haydarâbâd 1323/1905.
- 24- Celâlu'd-Dîn el-Maḥallî (öl. 864/1459): "*Şerhu Bānet Su'ād*", Leipzig, nr. 503; Haydarâbâd, Âşafiyye. nr. 238.
- 25- el-Mevlâ Ḥayru'd-Dîn b. 'Abdillâh (öl. 883/1478): "*Şerhu Kaşideti Bānet Su'ād*".

52- Ebu'l-'Abbâs Aḥmed el-Ḳalkaşendî, Nihâyetu'l-Ereb fî Ma'rifeti Ensâbi'l-' Arab, nşr. İbrâhîm el-Ebyârî, Kahire 1959, s. 420.

53- Ağâh Sırrı Levend, Ali Şir Nevaî, nşr. TDK, Ankara 1968 IV, 72; krş. bir de A.K. Borovkov, Özbek, Yazı Dilinin Kurucusu Ali Şir Nevaî, çev. Rasime Uygun, Türk Dili Araştırmaları Yıllığı - Belleten, 1954, Ankara 1954, s. 75; K.H. Menges, A. von Gabain, v.b., Târihi Türk Şi'veleri, çev. Mehmet Akalın, Ankara 1979, s. 183.

- 26- 'Abdu'l-Kâdir b. İbrâhîm el-Maḥallî (öl. 907/1501): "*Şerḫü Bānet Su'ād*".
- 27- Celâlu'd-Dîn es-Suyûfî (öl. 931/1505): "*Kunhu'l-Murād fî Şerḫi Bānet Su'ād*". Yazma nüshaları için bk. Fuat Sezgin, aynı eser, II, 232.
- 28- 'Abdu'l-Azîz b. 'Alî b. 'Abdi'l-Azîz ez-Zemzemî (öl. 963/1556): "*Şerḫü Bānet Su'ād*", Garrett, No. 7.
- 29- Aḥmed b. Muḥammed İbn Ḥacer el-Heysemî (öl. 973/1565): "*Kunhu'l-Murād fî Şerḫi Bānet Su'ād*", Nuruosmaniye, nr. 4004; Yale, L- 416 (bk. Nemoy, No. 302).
- 30- Şâlih b. Şiddîk el-Ḥazrecî (öl. 975/1576): "*Kitābu'l-İkṫiṣād fî Şerḫi Bānet Su'ād*", Escorial, nr. 304/1.
- 31- 'Alî b. Muḥammed el-Kârî el-Herevî (öl. 1014/1605): "*Fethü Bābi'l-İs'ād fî şerḫi Kaşideti Bānet Su'ād*", Kayseri Râşid Efendi,-nr. 535/1; diğer yazmaları için bk. Fuat Sezgin, aynı eser, II, 232.
- 32- Hıdır b. İlyâs el-Fakîh (öl. ?): Lâleli, nr. 1798/1 (1046 H.).
- 33- Aḥmed b. 'Abdillâh el-Ḥaḍramî (öl. 1091/1680): "*Şerḫü Bānet Su'ād*".
- 34- 'Abdu'l-Kâdir b. 'Omer el-Bağdâdî (öl. 1093/1682): "*Hâşiye 'alâ Şerḫi İbni Hişâm fî Kaşideti Bānet Su'ād*", Köprülü, nr. 1301 (54) İbn Hişâm'ın şerhine hâşiye.
- 35- 'Abdu'r-Raḥmân 'Abdî (öl. 1103/1691): "*Şerḫ-i Kaşide-i Burde*" (Türkçe) Lâleli, nr. 3657.
- 36- 'Abdullâh Ebu't-Taleb el-Hitî (öl. ?): Berlin, nr. 7496; Br. Mus., Or. 3684/17 (1115 H.).
- 37- Medenî Mehmed Efendi (öl. 1123/1711): "*Şerḫ-i Kaşide-i Bānet Su'ād*".
- 38- Aḥmed b. 'Oşmân el-Ezurûmî (öl. ?): "*Şerḫ-i Kaşide-i Bānet Su'ād*" (Te'lif tarihi: 1130 H.), Beşir, nr. 535; Hasan Hüsnü, nr. 1047.
- 39- Muştafâ b. Muḥammed Seyyid (öl. ?). (Eserini H. 1150'ye doğru kaleme almıştır), Esad Efendi, nr. 2752.
- 40- İbrâhîm b. Ḥaydar b. Aḥmed el-Kurdî el-Ḥuseynâbâdî es-Şafevî (1151/1738 dolaylarında yaşadı): "*Şerḫü Kaşideti Bānet Su'ād*", Kayseri, Râşid Efendi, nr. 535/2, diğer yazmaları için bk. Fuat Sezgin, aynı eser, II, 233.

54- Nihad M. Çetin, Müberred, İA, VIII, 781; Nazif Hoca, 'Abdal qâdir b. 'Omar al-Bağdâdî'nin Eserlerinin İstanbul'daki Yazmaları, Şarkiyat Mecmuası (1961) IV, 127 v.d.; aynı mll., 'Abd al-Kâdir b. 'Omar al-Bağdâdî ve Hâşiya 'alâ Şarḫ Bānet Su'ād li-İbn Hişâm Adlı Eseri, İstanbul 1963, Doktora tezi, İst. Üniv. Ktp., tez nr. 3339.

- 41- Ebu'l- 'Abbās Muḥammed b. Vecīhī'd-Dīn (öl. ?): "Vehbi, nr. 1615/1 (1165 H.).
- 42- 'Atā'ullāh b. Aḥmed 'Atā'illāh el-Ezherī (öl. ?): (Eserini 1170/1756 da kaleme almıştır): "*Husnus'-Seyr bi-Ḳaṣīdeti Ḳa'b b. Zuheyr*", "*Tarīḳu'r-Reṣād ilā Tahḳīki Bānet Su'ād*", Kahire, Dār, edeb., nr. 4049.
- 43- Muḥammed b. Ḥumeyd el-Keffevī (öl. 1174/1761): "*Şerḫ-i Ḳaṣīde-i Bānet Su'ād*", İst. Üniv. ktp. nr. A 3728; Paris, nr. 3078.
- 44- Yūsuf b. Sālim el-Ḥafnāvī (el-Ḥifnī) (öl. 1178/1764): "*Aḳṣā'l-Murād bi-Şerḫi Bānet Su'ād*", Kahire, Dār, edeb, nr. 1951.
- 45- Ḥākim Seyyid Mehmed Efendi (öl. 1184/1770): "*Şerḫ-i Ḳaṣīde-i Ka'b b. Zuheyr*".
- 46- 'Abdullāh b. Faḫri'd-Dīn el-A'rec el-Mevşilī (öl. 1188/1774'e doğru): Paris, nr. 3078; İskenderiyye, Belediyye, nr. 3560 c/6.
- 47- Şalāhī Efendi (öl. 1196/1781): "*Şerḫ-i Ḳaṣīde-i Bānet Su'ād*".
- 48- Muştafā 'İşāmu'd-Dīn (öl. 1203/1789): "*Aḳṣā'l-Mufād fī Tercemeti's-Şerḫayn ve Kunhu'l-Murād fī Beyāni Bānet Su'ād*", "*Zādu'l-İbād fī Şerḫi Zuḫri'l-Me'ād Bānet Su'ād*".
- 49- Suleymān b. 'Omer el-Cemel el-Mısrī (öl. 1204/1790): "*el-Fethu'l-Cevād bi-Şerḫi Ḳaṣīdeti Bānet Su'ād*", İskenderiyye, Belediyye, nr. 5092 c.
- 50- Mes'ūd b. Ḥasen el-Ḳınāvī (1205/1791'de hayatta idi): "*el-İrşād li-Ḥallī Naẓmi Bānet Su'ād*", Kahire, Dār, edeb, nr. 5091.
- 51- Ebu'n-Naşr Muḥammed b. 'Abdillāh en-Nāşirī eṭ-Ṭarābulusī (öl. 1218/1803): "*el-Lu' lu'u'r-Raṭb 'alā Ḳaṣīdeti Ka'b*", Kahire, Dār, edeb, nr. 432.
- 52- Muḥammed b. Aḥmed b. Muḥammed el-Maḳdisī (öl. 1219/1804): "*Kesfu'l-İs'ād fī Şerḫi Ḳaṣīdeti Bānet Su'ād*".
- 53- Aḥmed b. Muḥammed el-Enşārī eṣ-Şirvānī (öl. 1256/1840): "*Cevāhiru'l-Vaḳḳād fī Şerḫi Bānet Su'ād*", Būhār, nr. 434; Kalkutta 1231.
- 54- Muḥammed Sālih es-Sibā'ī el-Ḥafnāvī (öl. 1265/1852): "*Bulūgu'l-Murād 'alā Bānet Su'ād*", Garrett, No. 6; Kahire, Dār, edeb, nr. 1473.
- 55- İbrāhīm b. Muḥammed el-Bācūrī (öl. 1276/1860): "*Hāşiye 'alā Metni Bānet Su'ād*", Kahire, 1273, 1286 v.b. İbn Hişām'ın şerhine hāşiye.
- 56- Mūsā el-Ḥākī (öl. ?) : Basra, 'Abbāsiyye, ḫ. 172 (1285 H.).
- 57- 'Abdullāh b. 'Alī el- 'Akkāşī eṭ-Ṭabīb (öl. ?) : Būhār, nr. 436/4 (H. XIII. asır).

- 58- 'Abdu'l-Hâfız Muḥammed Nâzır Surûru'l'İbâde (öl. ?): Luknov 1875, 1888 (Farsça şerh).
- 59- Şeyḫu'l-İslâm Aḥmed Muḫtâr (öl. 1300/1892): "*Şerḫ-i Kaşide-i Bânet Su'âd*", Dersa'âdet 1324.
- 60- Eyyüb Şabrî (öl. 1308/1890): "*Azîzu'l-Âşâr Şerḫ-i Kaşide-i Bânet Su'âd*", İstanbul 1291.
- 61- Necîb (öl. ?): "*İs'âd*", Mekke 1314 (Türkçe şerh).
- 62- Seyyid Muẓâhir Ḥasen el-Emrûhî (öl. ?): Urduca şerh (1928'de te'lif edilmiştir).
- 63- Mekkî b. Muḥammed b. 'Alî el-Betevvî (öl. ?) "*Muḫtaşaru'l-İstihâd fî Şerḫi Bânet Su'âd*", Fas, Kâreviyyîn, nr. 3 (1353 H.).
- 64- Mekkî b. Muḥammed b. Muḥammed b. 'Alî er-Ribâtî el-Ḥasenî (H. XIV. asır): "*el-İsti'dâd bi-Şerḫi Bânet Su'âd*", Fas, Kâreviyyîn, nr. 3.
- 65- Şiddîk b. Muḥammed b. Şiddîk es-Serrâc (öl. ?): "*en-Nuketu'l-Ciyâd fî Şerḫi Kaşideti Bânet Su'âd*".
- 66- Sa'd b. 'Abdillâh el-Kâzerûnî (öl. ?).
- 67- Nizâmu'd-Dîn b. Muḥammed Rustem el-Lâhürî (öl. ?). Farsça şerh etmiştir.
- 68- Aḥmed Üsküdârî (öl. ?): "*Şerḫ-i Kaşide-i Bânet Su'âd*", Nuruosmaniye, nr. 4005 (Türkçe şerh).
- 69- 'Abdullâh b. 'Abdi'l-Vâḫid b. Ḥıdr Ebû Bekr el-Ḥalebî (öl. ?): Haydârâbâd, Âşafiyye, mecmû'a, nr. 16/8.
- 70- Ebû 'Abdillâh Muḥammed Dahmân el-Ḳayrevânî (öl. ?): Rabat, Kettânî, nr. 930/6.
- 71- Luṭf'alî b. Aḥmed et-Tibrizî (öl. ?): "*Şerḫü Kaşideti Bânet Şu'âd*", Berlin, nr. 7500.
- 72- Muḥammed Necef 'Alî Hân (öl. ?): "*Kâfilu'l-İs'âd Şerḫü Kaşideti Bânet Su'âd*", Benares (Farsça şerh).
- 73 'Abdu'l-'Azîz b. Muḥammed b. Ḥalîl (öl. ?): Paris, nr. 5387 ve 6104 (İbrâhîm el-Bâcûrî'nin haşiyesini telhis etmiştir).
- 74- Muḥammed Muḫsin el-Marşafî (öl. ?): "*el-Ḳavlu'l-Murâd min Bânet Su'âd*", Kahire, (ts.).
- 75- Anonim bir Farsça şerh (bk. Zerî'a XIV, 5).
- 76- Muhtelif anonim şerhler bk. Fuat Sezgin, aynı eser, II, 234).

B) Tahmîs Edenler:

- 1- Şihâbu'd-Dîn Yahyâ b. Hâbeş es-Suhreverdî (öl. 587/1191): "*Munthu'l-İs'âf ve'l-İs'âd fî Tahmîsi Bânet Su'âd*", Tübingen, nr. 137/5; Gotha, nr. 2227, Paris, nr. 1620.
- 2- Faḥru'd-Dîn 'Osmân b. 'Alî el-Mâridînî (öl. ?), Suhreverdî'nin muasırı): Tübingen, nr. 137/5.
- 3- Şa'bân b. Muḥammed el-Ḳureşî el-Âşârî (öl. 828/1425): *Neylu'l-Murâd fî Tahmîsi Bânet Su'âd*", Lala İsmail, nr. 580/2, v.b.
- 4- Muḥammed el-Bedḳâvî İbnu's-Şâfî (öl. ?): Hamidiye, nr. 1059/1 ve 1059/2 (748 H.).
- 5- Ebû Bekr b. Ramaḳân b. Mük (?) (öl. ?): "*el-Verdetu'z-Zekiyye fî Tahmîsi'l-Burde'ti'z-Zekiyye*" (H. 885'de te'lif edilmiştir). London, India Office, nr. 2807/15.
- 6- Muḥammed b. Ebî Bekr Şemsu'd-Dîn el-Ḳâdirî (öl. ?): Fatih, nr. 5425/1 (H. X. asır).
- 7- Maḥmûd en-Neccâr (öl. ?): Berlin, nr. 7503 (1088/1677'de te'lif edilmiştir).
- 8- Şadaḳatullâh el-Ḳâhirî (öl. 1115/1703): Berlin, nr. 7504
- 9- Muştâfâ b. İbrâhîm el-Ḥalîlî (öl. ?): *Tahmîsu Bânet Su'âd*", Yale, L-416 (bk. Nemoy, No. 323), (1730'da yazılmıştır).
- 10- Suleymân Naḥîfî (öl. 1151/1738-1739): *Ḳaşıde-i Bürde'yi* tercüme ve tahmîs etmiştir (55).
- 11- el-İmâm el-Vâsiṫî (öl. ?): "*Tenfîsu's-Şidde ve Bulûḡu'l-Murâd fî Tahmîsi'l-Burde ve Hiye Bânet Su'âd*", Garrett, No. 5/1 (1191 H.).
- 12- 'Abdu'l-Bâḳî b. 'Alî el-Varnavî (öl. 1187/1773): "*Munyetu'l-Fu'âdi'l-Mutelezziz bi-Ḳaşıdeti Bânet Su'âd*".
- 13- es-Sektânî (öl. ?): Alger, nr. 1830/5 (H. XII. asır).
- 14- Aḥmed b. Muḥammed eş-Şâfi'î eş-Şerkâvî el-Circâvî (öl. 1220/1805): Kahire, Dâr, edeb, nr. 2173 (1328 H.).
- 15- 'Uryânî 'Osmân Efendi (öl. 1268/1851): "*Mirşâdu'l-Murâd Şerḫu Tahmîsi Bânet Su'âd*".

55- Bk. Fehmi Edhem Karatay, Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi Türkçe Yazmalar Kataloğu, II, s. 56; Abdülbaki Gölpınarlı, Mevlâna Müzesi Yazmalar Kataloğu, III, Ankara 1972, s. 54.

- 16- İbrâhîm b. Muḥammed el-Bâcûrî (öl. 1276/1860: "*el-İs'âd fî Tahmisi Bânet Su'âd*" (bk. Kahire, Dâr, Kat.², III, 11-12).
- 17- Ḥalîl el-Eşrefî Nâ'ibu'l-İskenderiyye (öl. ?): "*Bulûgu'l-Murâd fî Faḍli Seyyidi'l-'İbâd min Tahmisi Bânet Su'âd*", Paris, nr. 4261.
- 18- Cemâlu'd-Dîn Muḥammed b. 'Abdi'l-Gaffâr (öl. ?): İskenderiyye, Belediyye, nr. 3721 c/1.
- 19- Şemsu'd-Dîn Muḥammed el-Bedemâsî (öl. ?): Paris, 7 Hss.
- 20- *Anonim nüsha*: Berlin, Dahdah, nr. 241/1; London, India Office, nr. 2807/16; Kahire, Dâr, edeb, nr. 1565 (1107 H.)

C) Nazîre Yazanlar:

- 1- el-Aḥṭal (öl. 90/708).
- 2- Şerefu'd-Dîn el-Büşîrî (öl. 696/1296-1297): "*Zuḥru'l-Me'âd 'alâ Vezni Bânet Su'âd*" (56).
- 3- İbn Seyyid en-Nâs (öl. 734/1334): "*Uddetu'l-Me'âd fî 'Arûḍi Bânet Su'âd*" (57).
- 4- 'Alâ'u'd-Dîn 'Alî b. Muḥammed b. 'Alî Melik el-Ḥamevî (öl. 917/1511): "*Nazîretu Bânet Su'âd*", Lala İsmail, nr. 708/7.
- 5- el-Ḳâḍî Muḥyi'd-Dîn b. 'Abdi'z-Zâhir (öl. ?) (58).
- 6- Sünbülzâde Vehbî (59) (öl. 1224/1809).
- 7- *Anonim bir nazire*: Lala İsmail, nr. 708/6.

D) Teşîr'ler:

- 1- 'Alî Âgâ el-Celîlî (öl. 1180/1766'ya doğru).
- 2- 'Abdu'r-Rezzâk b. el-Cundî (öl. 1189/1775): Berlin, nr. 7505.
- 3- 'Abdu'l-Ḳâdir Sa'îd b. Aḥmed b. 'Abdi'l-Ḳâdir er-Râfi'î el-Fârûkî el-Ḥanefî et-Ṭarâbulusî (H. XIV. asır): *Neylu'l-Murâd fî Teşîri'l-Hemziyye ve'l-Burde ve Bânet Su'âd*, Kahire, 1315, 1323, 1329.

56- René Basset, Bûsirî, İA, II, 822.

57- Bk. Arthur J. Arberry, The Chester Beatty Library A Handlist of the Arabic Manuscripts, vol. VI, Oxford 1963, p. 108 (nr. 4825/10).

58- el-Maḳḳarî, aynı eser, II, 689.

59- Sünbülzâde Vehbî, Divân, Bulak 1253, II.Bölü m, s. 2 v.dd.; krş. Agâh Sırrı Levend, aynı mak., s. 64.

E) Mu'arađalar:

- 1- 'Alî b. Muḥammed b. 'Alî Ebu'l-Ḥasen el-'Imrânî al-Ḥvârizmî (60) (öl. 560/1165'e doğru).
- 2- Şerefu'd-Dîn el-Büşîrî (öl 696/1296-1297): "*el-Lâmiyye fî Medḥi'n-Nebî*".
- 3- Ebû Ḥayyân Muḥammed b. Yûsuf el-Garnâfî (el-Endelusi) (öl. 745/1345): "*el-Mevridu'l-'Az̄b fî Mu'arađati Kaşîdeti Ka'b*" (61).
- 4- 'Abdu'l-Hâdî b. 'Abdillâh b. 'Alî b. Tâhir es-Sicilmâsî el-Ḥâsenî (öl. 1056/1646): "*Mu'arađatu Kaşîdeti'l-Ka'biyye*", Rabat, nr. 496/14.

F) Tercümeleri:

Ka'b'ın kasidesi, İslâm dillerine tercüme edildiği gibi, bazı garp dillerine de tercüme edilmiştir. Bunlardan, tesbit edebildiğimiz bazıları şunlardır:

- 1- Farsçaya tercümesi: Muḥammed Ca'fer, Bankipore, nr. 920 (H. XIII. asır).
- 2- Latinceye tercümesi: Freytag (Halle 1823).
- 3- Fransızcaya tercümesi: A. Raux (Paris 1904): R. Basset, *La Bânet So'âd. Poème de Ka'b ben Zohair* (Alger 1910).
- 4- İngilizceye tercümesi: R. A. Nicholson, *Translations of Eastern Poetry and Prose* (Cambridge 1922), pp. 19-23.
- 5- Almancaya tercümesi: O. Rescher, *Beiträge zur arab. Poese* IV, 1 (İstanbul 1950), s. 32-41, 80-84.
- 6- İtalyancaya tercümesi: G. Gabrieli, *al-Burdatân*, Firenze 1901 (Bu eserde, Ka'b'ın *Bânet Su'âd*'i ile el-Büşîrî'nin *Burde*'sinin İtalyancaya tercümeleri yer almaktadır (62)).
- 7- Türkçeye tercümeleri:
 - a) Eyyüb Şabîrî, *'Azîzu'l-Âşâr Şerḥ-i Kaşîde-i Bânet Su'âd* (İstanbul 1291).
 - b) Zeynu'l-'Abidîn, *Kaşîde-i Bânet Su'âd* (İstanbul 1928).
 - c) M. Nuri Gençosman, *Kaside-i Bürde*, Tercüme Dergisi, sayı 75-76 (Temmuz-Aralık 1961), s. 90-97, Aynı tercüme için ayrıca bk. *Hayat Mecmuası* sayı 12 (14 Mart 1963), s. 6-7; Hüseyin Karakan, *Dünya Şiiri* (İstanbul 1963), III, 193-199.

60- Yâkût el-Ḥamevî, *Mu'cemu'l-Udebâ'* nşr. D. S. Margoliouth, London, 1929, V, 413.

61- el-Maḥḥarî, aynı eser, II, 569; krş, Ömer Nasuhi Bilmen, *Büyük Tefsir Tarihi II*, Ankara 1960, s. 377.

62- Bk. Alexander S. Fulton, *Supplementary Catalogue of Arabic Printed Books in the British Museum*, London 1926, p. 498.

- d) Nafiz Danışman, *Kaside-i Bürde*, Diyanet Dergisi, c. II, sayı 12 (Aralık 1963), s. 23-27.
- e) Sezai Karakoç, *Üç Kaside* (İstanbul, 1967), s. 17-25 (Manzum tercüme).
- f) Hayreddin Karaman-Bekir Topaloğlu, *Arap Dili ve Edebiyatından Tercemeler* (İstanbul 1967), s.69 (Az bir kısmının tercümesi).
- g) Osman Keskiöglü, *Kâ'b b. Züheyr ve Kaside-i Bürde*, Diyanet Dergisi, c. XIV, Sayı 2, Mart-Nisan 1975), s 99-101(63).

63- Ka'b'ın hayatı ve şiiri hakkında ayrıca bk. Fu'ad Efrâm el-Bustâni, Şâ'riyyetu Ka'b b. Zuheyr, el-Meşriq, XXXI (1933), 697-706; Tâhâ Huseyn, Fi'l-Edebi'l-Câhili, Kahire 1969, s. 290-293; Hânnâ el-Fâhûrî, Târihu'l-Edebi'l-Arabî, (Beyrut) 1960, s. 223-230; 'Inâd Gazvân İsmâ'il, v.b., el-Edebu'l- 'Arabî, Bağdad 1394/1974, s. 120-122; R. Dozy, Dictionnaire des Noms Vetements chez les Arabes, Amsterdam 1845, pp. 59-64; Caussin de Perceval, Essai sur l'Histoire des Arabes avant l'Islamisme, 2. baskı, Paris 1902, II, 530-531, III, 280-281; L. Caetani, İslâm Târihi, trc. Hüseyin Câhid, İstanbul 1925, VI, 160-163; O. Rescher, Abriss der Arabischen Litteraturgeschichte, Stuttgart 1925, I, 109-111; C.-A. Nallino, La Litterature Arabe, trad. Fr.: Charles Pellat, Paris 1950, pp. 71-72; Régis Blachère, Histoire de la Litterature Arabe, Paris 1964, II, 270-271; Gaston Wiet, Introduction à la Litterature Arabe, Paris 1966, p. 41; Charles Pellat, Langue et Litterature Arabes, Paris 1970, p. 78; M. Âsım Köksal, Hz. Muhammed (A.S.) ve İslâmiyet, İstanbul 1979, IX, 43-51 M. Hidayat Husain, Bânat Su'ad of Ka'b b. Zuhair, Islamic Culture, I (1927), 67-84; R. Paret, Die Legende von der Verleihung des Prophetenmantels (burda) an Ka'b ibn Zuhair, Der Islam, XVII (1928), 9-14; T. Kowalski, RAAD, XIV (1936), 12-22; Ruth Stiehl, Eine Neue Qaside des Ka'b b. Zuhair, Nouvelle Clío, 1-2 (1949-1950), 360-374; Süleyman Tülüçü, Hazret-i Peygamber (s.a.v.)'in Takdir Ettiği Şair: Kâ'b b. Züheyr, İslâm Medeniyeti, sayı 8 (Mart 1968), s. 37-38.